

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський
державний університет
імені Миколи Гоголя

Наукові записки

Психолого-
педагогічні
науки

№ 2

Ніжин – 2016

УДК 159.9(05)"540.3"+37(05)"540.3"

ББК 88я5+74я5

НЗ4

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Редакційна колегія:

Головний редактор: Коваленко Євгенія Іванівна, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Заступник головного редактора: Криловець Микола Григорович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Відповідальний секретар: Новгородська Юлія Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Члени редколегії:

Бондаренко Юрій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики української мови і літератури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Бурда Михайло Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний вчений секретар НАПН України, сумісник кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Бейгер Галина, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, Державна вища професійна школа (Хелм, Польща);

Зайченко Іван Васильович, доктор педагогічних наук, професор кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету природокористування та біоресурсів України;

Лукашова Ніна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри хімії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Максименко Сергій Дмитрович, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України;

Папуча Микола Васильович, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і практичної психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Пихтіна Ніна Порфирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Плахотнік Ольга Василівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Пуховська Людмила Прокопівна, доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу порівняльної професійної педагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; професор кафедри філософії і освіти дорослих ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України;

Тезікова Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, декан факультету іноземних мов Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Чепелєва Наталія Василівна, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України;

Шіюшвілі Ірма Георгіївна, доктор філософських наук, ректор Телавського державного університету імені Якова Гогешвілі (Грузія);

Щотка Оксана Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Збірник включено до переліку наукових видань, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з педагогіки (Лист МОН молодьспорту України від 12.03.2013 р. № 1/П-5231).

Рекомендовано до друку Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Протокол № 4 від 10.11.2016 р.

^{н34} **Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"** (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)/ за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. – № 2. – 196 с.

Адреса видавництва: вул. Воздвиженська, 3/4, м. Ніжин, Чернігівська обл.,

Україна, 16600.

Тел.: (04631) 7-19-72

E-mail: vidavn@ndu.edu.ua

Верстка та макетування – **Н. О. Приходько**

Літературний редактор – **О. М. Лісовець**

Коректор – **А. М. Конівненко**

Літературний редактор англійських текстів – **Ю. В. Єсипенко**

Підписано до друку

Формат 60x84/8

Папір офсетний

Гарнітура Computer Modern
100 пр.
Замовлення №

Обл.-вид.арк. 18,32

Тираж

Ум. друк. арк.22,8

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.

НДУ імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4

2016

© Є. І. Коваленко, головний редактор,

© НДУ ім. М. Гоголя, 2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий журнал □ Рік відновлення видання – 1996

Психолого-педагогічні науки, № 2, 2016 рік

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

- Букій Т. В.** Взаємодія соціальних інститутів у процесі соціально-педагогічної підтримки багатодітної сім'ї 7
- Варецька О. В.** Морфологічна та екологічна поверхня як соціокультурна детермінанта розвитку соціальної компетентності особистості вчителя початкової школи у післядипломній освіті 13
- Гвоздій С. П.** Діагностика діяльнісно-оперативного компонента культури безпечної життєдіяльності студентів класичного університету 20
- Грамастик Н. В.** Категорія екологічної відповідальності в світлі сучасних наукових досліджень 27
- Киричок І. І., Сопівник Р. В.** Компетентнісний підхід у підготовці вчителя початкової школи 32
- Корбут О. Г.** До питання про особливості перекладу термінів у технічних текстах галузі машинобудування 39
- Короленко В. Л.** Трансформація педагогічних поглядів на проблему морального виховання підростаючого покоління 42
- Король В. С.** Інтелектуальна антиципація в навчально-пізнавальній діяльності школярів 47
- Кравець Н. П.** Особливості психофізичного розвитку розумово відсталих учнів та чинники, що ускладнюють їхню читацьку діяльність 51
- Лесіна Т. М.** Професійна компетентність вихователя дітей передшкільного віку як фактор успішності першокласників 59
- Лосєва О. Ю.** Результати аналізу змісту підручників з англійської мови для початкової школи 63
- Мазур Л. О., Повторева С. М.** Розвиток початкової ланки української освіти: від "Школи радості" до деградації 67

Матвієнко С. І. Фольклор як засіб формування соціального досвіду в дитини старшого дошкільного віку.....73

Нікулочкіна О. В. Принципи самоосвітньої діяльності вчителів початкових класів.....78

Тур О. М. Дослідження рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності: комунікативний компонент.....82

Шумська Л. Ю. Магістерська підготовка диригента-педагога: особистісно орієнтований підхід.....86

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Аніщук А. М. Наступність і перспективність у навчанні дітей рідної мови в ДНЗ та початковій школі.....92

Бахов І. С. Міжкультурні аспекти інтеграції Інтернету у навчанні іноземної мови.....97

Дубовик Т. М., Кронца М. М. Інноваційні підходи до використання дидактичних ігор на уроках математики у початковій школі.....105

Дядечко А. Н., Золотова С. Г. Разработка и реализация проектов по обучению английскому языку взрослых 109

Глійчук Л. В. Педагогічні умови використання арт-терапії в освітньо-виховному просторі початкової школи.....114

Литвиненко Г. И., Золотова С. Г. Внеаудиторная работа в обучении студентов и аспирантов иноязычному общению .119

Мовчан Л. Г. Оцінювання рівня іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей.....124

Павлова С. О. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у контексті модернізації змісту освіти.....130

Пісоцька Л. М. Формування знань про робітничі професії у старших дошкільників як умова їх підготовки до навчання у школі 135

Химинець А. О. Формування еколого-економічних цінностей в учнів початкової школи у контексті реформування освіти 140

ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА

Мартиненко С. М. Підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності: історія, здобутки, перспективи.....145

Оліяр М. П. Навчально-методичний супровід формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.....149

ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

<i>Бережок В. Ю.</i> В. О. Сухомлинський про естетичне ставлення учнів до природи як необхідної складової екологічного виховання	154
<i>Дідик О. В.</i> Універсальні ідеї К. Д. Ушинського на уроках трудового навчання в початковій школі.....	158
<i>Костіна Л. С.</i> Критерії ефективності професійного розвитку вчителів середніх шкіл Австралії	163
<i>Литовченко І. М.</i> Функціональні особливості корпоративного університету як найбільш прогресивної форми організації корпоративної освіти у США.....	169
<i>Нечипоренко К. П.</i> Формування інтелектуально-творчих умінь учнів у початкових школах радянської України (друга половина ХХ століття).....	174
<i>Петренко Л. Б.</i> Формування здоров'язбережувального середовища – шлях до модернізації сучасної початкової освіти в світлі просвітницьких ідей Софії Русової	179
<i>Салдан С. О.</i> Музичне мистецтво у контексті естетичного виховання за педагогічними ідеями Григорія Сковороди та Рудольфа Штайнера.....	185
<i>Тонконог І. В.</i> Ідеї педагогічної майстерності учителя в педагогічній спадщині М. С. Григоревського (1872–?)	189
<i>Наші автори</i>	195

CONTENTS

METHODOLOGY AND THEORY OF PEDAGOGICS

- Bukii T. V.** Collaboration of social institutions in social and educational support of large families 7
- Varetska O. V.** Morphological and ecological surfaces as sociocultural determinants of a primary school teacher's social competence.. 13
- Hvozdi S. P.** Diagnosis of action and operative component of safe life culture among classical university students 20
- Hramatyk N. V.** Category of environmental responsibility in current research 27
- Kyrychok I. I., Conivhuk P. B.** Competence approach in training a primary school teacher 32
- Korbut O. G.** To the terms translation peculiarities in the technical texts of the machine building field 39
- Korolenko V. L.** Educational views transformation on the moral education issue of the younger generation 42
- Korol V. S.** Intellectual anticipation in student learning.....47
- Kravets N. P.** Characteristics of mentally retarded schoolchildren's psychophysical development and factors that complicate their reading activity 51
- Lesina T. M.** Preschool educator's professional competence as a factor in first-graders' success.....59
- Losieva O. Yu.** Results of the analysis of the content of English textbooks for primary schools 63
- Mazur L. O., Povtoreva S. M.** The development of elementary link of Ukrainian education: from "School of joy" to degradation 67
- Matviienko S. I.** Folklore as a means of forming senior pre-school child's social experience.....73
- Nikulochkina O. V.** The principles of primary teacher self-education 78
- Tur O. M.** Studies of communicative competency of documentation and information activity experts-to-be: communication component 82
- Shumska L. Y.** Master training of a conductor-teacher: student-centered approach 86

METHODS OF TEACHING AND UPBRINGING

- Anishchuk A. M.** Continuity and perspective in teaching children their native language in pre-school and primary school 92
- Bakhov I. S.** Cross cultural aspects of internet integration in foreign language learning 97
- Dubovyk T. M., Kropta M. M.** The use of didactic games at the math class as the innovative teaching young learners method 108

<i>Diadechko A. N., Zolotova S. G.</i> The design and practice of english language projects for adult students.....	105
<i>Ilichuk L. V.</i> Pedagogical conditions of art-therapy in educational space of primary school.....	109
<i>Lytvynenko G. I., Zolotova S. G.</i> Out-of-class activities in teaching foreign language communication to undergraduate, graduate and post-graduate students	114
<i>Movchan L. G.</i> Assessment of proficiency in vocationally-oriented foreign language.....	124
<i>Pavlova S. O.</i> Evaluation of primary school pupils educational achievements in the context of updating the content of education	130
<i>Pisotska L. M.</i> Gaining knowledge about working occupations by senior pre-school children as a condition for their readiness for learning at school.....	135
<i>Khymynets A. O.</i> The formation of ecological and economic values in elementary school in the context of educational reform.....	140

PROFESSIONAL PEDAGOGY

<i>Martynenko S. M.</i> Primary school teacher training to diagnostic activity: history, achievements, perspectives	145
<i>Oliyar M. P.</i> Instructional and methodological support of forming communicative-strategic competence of primary school teachers-to-be	149

HOME AND FOREIGN EXPERIENCE

- Berezhok V. Y.** Vasyl Sukhomlynskyi about the aesthetic attitude to the nature as a necessary component of ecological education 154
- Didyk O. V.** Kostiantyn Ushynskyi's universal ideas at arts and crafts in primary school..... 158
- Kostina L. S.** Criteria of effective secondary school teacher professional development in Australia..... 163
- Lytovchenko I. M.** Functional features of corporate universities as most advanced form of corporate education in the USA..... 169
- Nechyporenko K. P.** Formation of intellectual and creative skills in the soviet Ukrainian primary school (the second part of the XX century) 174
- Petrenko L. B.** Health-protecting environment guarantee as the way of primary education updating (based on S. Rusova's elucidatory ideas) 179
- Saldan S. O.** Music art in the context of aesthetic education on the pedagogical ideas by Hryhoriy Skovoroda and Rudolf Steiner.. 185
- Tonkonoh I. V.** The ideas of professional skills of a teacher in the M. S. Hryhorevskyi's (1872-?) pedagogical heritage 189
- Our authors** 195

ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 378+377.8

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРІЯ, ЗДОБУТКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Мартиненко С. М.

У статті на основі аналізу історії та становлення професійної підготовки визначаються основні підходи до формування діагностичної компетентності вчителя початкової школи. Авторкою охарактеризовано змістово-методичну складову діагностичної діяльності педагога, обґрунтовано поетапність її засвоєння в умовах вищого навчального закладу. Особливу увагу звернено на викладання навчальної дисципліни "Основи педагогічної діагностики", організацію та проведення педагогічної практики і науково-дослідну роботу студентів.

Ключові слова: підготовка вчителя початкової школи, діагностична діяльність, підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності.

В статье на основе анализа истории и становления профессиональной подготовки определяются основные подходы к формированию диагностической компетентности учителя начальной школы. Автором охарактеризована содержательно-методическая составляющая диагностической деятельности педагога, обоснована поэтапность ее усвоения в условиях высшего учебного заведения. Особое внимание обращено на преподавание учебной дисциплины "Основы педагогической диагностики", организацию и проведение педагогической практики и научно-исследовательскую работу студентов.

Ключевые слова: подготовка учителя начальной школы, диагностическая деятельность, подготовка учителя начальной школы к диагностической деятельности.

The main approaches to the formation of diagnostic competence of primary school teachers are determined on the basis of the historical analysis of the professional training and establishment. The author describes the content and methodical component of the teacher diagnostic activity and characterizes its phased assimilation into the instructional process. In the article special attention is paid to teaching the discipline "Basics of Educational Diagnostics". Measures to provide student teaching and research work are also described.

Key words: primary school teacher training, diagnostic activity, primary school teacher training to diagnostic activity.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграційних процесів триває модернізація системи освіти, що супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці, яка визначають основні вимоги до підготовки вчителя початкової школи. Сучасний педагог має формувати в учнів не лише ключові та предметні компетентності, а й підготувати їх до активної пізнавальної діяльності, життя в нових економічних умовах. Це вимагає від учителя особливої уваги до своїх вихованців, а саме: вивчення їх індивідуальних особливостей і навчальних можливостей, встановлення пізнавальних потреб та інтересів, визначення перспектив особистісного розвитку, передбачення й подолання труднощів у навчанні та вихованні, здійснення особистісного підходу шляхом суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Безперечно, за таких умов активізується діагностичний компонент професійної діяльності педагога, тому важливим шляхом удосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі є його побудова на основі педагогічної діагностики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення наукових джерел засвідчило, що вагомий внесок у вдосконалення практичної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності зроблено А. Алексюком, В. Бондарем, М. Євтухом, І. Зязюном, О. Морозом, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєвою, Л. Хомич, Л. Хоружою, І. Шапошніковою. У дослідженнях А. Белкіна, Б. Бітінаса, О. Божович, А. Кочетова, М. Монахова, І. Підласого

розкрито сутність основних функцій педагогічної діагностики, комплексного підходу до діагностування навчальних досягнень, вихованості, розвитку пізнавальних здібностей особистості. Історичний аспект розвитку педагогічної діагностики відображено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (П. Блоцький, О. Залужний, Г. Костюк, О. Раєвський, Я. Чепіга, К. Ушинський, А. Біне, К. Інгенкамп, Ч. Спірмен, З. Стоунс). Накопичено також досвід спеціального дослідження окремих напрямів діагностичної діяльності вчителя (дисертаційні праці І. Житко, Г. Гаца, М. Захарійчук, Л. Кравченко, Т. Купріянич, О. М. Мельник, Т. Стефановської, Д. Фалько). Однак аналіз наукових джерел переконливо довів, що проблема підготовки вчителя початкової школи до діагностичної діяльності вивчена недостатньо. З урахуванням зазначеного наші зусилля будуть спрямовані на розкриття досліджуваного питання.

У запропонованій статті, враховуючи актуальність окресленої проблеми та зважаючи на ступінь її теоретичної та практичної розробленості, ставимо за **мету** визначити й охарактеризувати основні складові професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності; виокремити педагогічну діагностику як важливу складову педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення наукової літератури засвідчило, що вітчизняні та зарубіжні вчені активно досліджують підходи й закономірності в системі підготовки майбутнього вчителя (В. Бондар, Б. Гершулевський, В. Загвязинський, В. Краєвський, Г. Нікандров, О. Савченко, В. Сластьонін). Ми виходимо з того, що підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності безпосередньо пов'язана з професійною підготовкою як цілісною системою, побудованою на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. Як загальне вона є складовою загальнопедагогічної підготовки; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями й закономірностями навчального процесу; як індивідуальне – відображає залежність підготовки від розвитку особистісних якостей і властивостей. Готовність учителя до забезпечення розвитку індивідуальних можливостей учнів, здатність до професійного саморозвитку є домінуючою метою його професійної підготовки. Педагогічна діяльність, у процесі якої реалізуються професійні можливості вчителя і здійснюється його особистісно-професійний розвиток, є засобом формування творчої особистості учня, саме тому підготовка вчителя до діагностичної діяльності передбачає його готовність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Водночас, як засвідчують теоретичні дослідження й аналіз практики, вчителі початкової школи відчують серйозні труднощі в здійсненні *діагностичної діяльності*, яка полягає у розпізнанні якостей, характеристик і стану всіх складових педагогічного процесу, отриманні об'єктивної інформації про розвиток досліджуваного об'єкта (суб'єкта), що дозволяє вчителю повніше зрозуміти проблему, визначити критерії оцінювання педагогічної ситуації,

знайти оптимальні педагогічні рішення та конструктивно їх розробити, зреалізувати діагностичний супровід індивідуального розвитку особистості.

Нами встановлено, що підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності здійснюється, в першу чергу, шляхом удосконалення змісту професійно-педагогічної освіти. Її аналіз передбачає визначення тих навчальних дисциплін, які безпосередньо або опосередковано спрямовані на ознайомлення студентів із основами педагогічної діагностики. Відповідно до методологічних засад розуміння сутності діагностичної діяльності та її суб'єктів має стати основою для розроблення мети, змісту та технологій навчання студентів цієї діяльності. Але, як засвідчують реалії сьогодення, більшість теоретичних засад, що визначають предмет, структуру та сутність діагностичної діяльності, потребують емпіричної перевірки.

Вважаємо, що досить важливим методичним чинником цілеспрямованого впливу є введення до навчального плану підготовки студентів спеціальності 013 "Початкова освіта" навчальної дисципліни "Основи педагогічної діагностики", виявлення діагностичних міркувань майбутніх учителів, оцінка їхньої діагностичної діяльності за підсумками проходження педагогічної практики.

Метою викладання педагогічної діагностики є ознайомлення студентів зі змістом, завданнями і функціями діагностичної діяльності вчителя початкової школи, діагностичними технологіями і методиками вивчення особливостей навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.

У процесі теоретико-експериментального дослідження нами встановлено також, що підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності реалізувалася на базі змісту психолого-педагогічних дисциплін, фахових методик, педагогічної практики та науково-дослідної діяльності.

Для ефективної підготовки вчителів початкової школи до діагностичної діяльності було використано досить поширений у науці метод вивчення структури діяльності, сутність якого полягала в тому, що подібні порівняння дозволяють виокремлювати ті дії, які забезпечують успіх і відсутність яких робить діяльність малоефективною. З урахуванням цього було виділено *основні етапи адаптивного управління підготовкою вчителя початкової школи до діагностичної діяльності*:

- 1 етап (підготовчий) – прийняття професії як особистісно значущої;
- 2 етап (основний) – когнітивне засвоєння діяльності;
- 3 етап (підсумковий) – перехід до практичних дій;
- 4 етап (рефлексивно-корекційний) – професійна діяльність у початковій школі.

За послідовністю та тривалістю перебігу етапи засвоєння діагностичної діяльності вчителями початкової школи йдуть послідовно або перетинаються. Поєднання запропонованої етапності з логікою вивчення психолого-педагогічних дисциплін дозволило розробити зміст оволодіння діагностичною діяльністю. У цьому процесі ми брали до уваги взаємозв'язок і взаємозумовленість не лише самих етапів, а й основних функціональних завдань навчання, гнучкого переходу від одного етапу до іншого.

Навчальні курси "Університетські студії", "Філософські студії", "Сучасні наукові стратегії" стали основною реалізацією початкового етапу формування фахових знань майбутнього вчителя початкової школи; "Психологія", "Педагогіка", "Методика виховання в початковій школі" поглибили в студентів фахові знання, вміння і навички у їх поєднанні з діагностичним інструментарієм.

Завданням фахових методик було забезпечення усвідомлення студентами специфіки загальнодидактичних і конкретно методичних цілей навчальних предметів початкової школи, основних вимог до досягнень учнів із різних навчальних дисциплін; специфіки об'єктів діагностування під час вивчення кожного навчального предмета та їх місця в багатокomпонентній структурі педагогічного діагностування; основних параметрів навчально-пізнавальної діяльності учнів у кожному класі; специфіку діагностичної діяльності, зумовлену характером діагностичної та дидактичної мети, віковими та індивідуально-психологічними особливостями учнів.

Важливим структурним компонентом підготовки вчителя, формування його діагностичних умінь на основі педагогічної діагностики є *педагогічна практика*, яка забезпечує підґрунтя для практичної реалізації теоретичних знань, удосконалення вмінь і формування навичок. Під час практики студенти стають активними учасниками навчально-виховного процесу, мають змогу розробити й апробувати діагностичні методики, встановлювати педагогічний діагноз, аналізувати та спрогнозувати очікувані результати.

Згідно з навчальним планом підготовки фахівців початкової школи передбачено такі види педагогічної практики, як:

- психолого-педагогічна (III–IV семестри);
- пропедевтична (V семестр);
- виробнича (VI–VIII семестри).

Під час поетапного проведення педагогічної практики майбутні вчителі мали змогу спостерігати та аналізувати діагностичну діяльність учителя безпосередньо в умовах навчально-виховного процесу початкової школи, осмислювати, узагальнювати їх досвід, оцінювати ефективність професійної діяльності. Відтак студенти розвивали професійно-педагогічну спрямованість, вміння аналізувати процес навчання з основних предметів, визначати та розробляти ефективні діагностичні методики.

Виконання завдань навчальної практики здійснювалася студентами у формі цілеспрямованого моніторингу діагностичної діяльності вчителя-класовода; проведення навчальних занять і виховних заходів, добору діагностичного матеріалу для визначення рівня навчальних досягнень школярів із української мови, математики, читання, природознавства; встановлення об'єктів, критеріїв, показників оцінювання з урахуванням специфіки предметного змісту, індивідуально-психологічних особливостей учнів.

Виробнича практика була основною у формуванні фахових і діагностичних умінь, мотиваційно-ціннісної, когнітивної та процесуальної складових підготовки. З цією метою до програм педагогічної практики внесено

спеціально розроблені проблемні, творчі завдання, які передбачали їх виконання із застосуванням здобутих діагностичних знань. Результати виконання студентами завдань педагогічної практики аналізувалися вчителем, методистом, студентами групи у формі індивідуальних методичних консультацій, консиліумів, активного групового обговорення, укладання методичних портфоліо.

Під час виробничої практики студенти виконували всі професійні функції і завдання вчителя, тому їхня діагностична діяльність охоплювала психолого-педагогічне спостереження, аналіз і узагальнення; тематичне та підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів відповідного класу; методичний аналіз педагогічного досвіду; порівняння ефективності професійно-діагностичної діяльності різних учителів початкової школи; складання діагностичних карток, розроблення методичних рекомендацій для вчителів, учнів та їх батьків; проведення бесід, тестувань, анкетувань тощо. Педагогічна практика була одночасно завершальним етапом формування фахових і діагностичних умінь, а її результати – показником готовності майбутнього вчителя до діагностування індивідуальних особливостей учнів, класу, навчально-виховного процесу початкової школи загалом.

Важливим чинником засвоєння і вдосконалення досвіду діагностичної діяльності є *науково-дослідна* робота студентів (НДРС), побудована за принципом циклічності у чотири етапи, основою якої є єдина концепція науково-дослідної діяльності професорсько-викладацького складу кафедр університету, що знайшли своє відображення у формі провідних ідей, підходів і напрямів організації НДРС.

З цією метою розроблено та апробовано навчально-методичні рекомендації "Організація науково-дослідної роботи студентів із педагогічних дисциплін" (для студентів і викладачів вищих навчальних закладів), завданням яких є визначення основних засад організації та здійснення наукового пошуку, ознайомлення студентів із вимогами до виконання та оформлення рефератів, написання виступів на науково-практичних конференціях, семінари, проведення дослідницьких робіт. Запропонована тематика курсових і бакалаврських досліджень відображала актуальність і своєчасність проблеми становлення і розвитку педагогічної діагностики, надавала змогу студентам визначати її теоретичні засади, ґрунтуючись на локальних дослідженнях. Виконання наукових робіт за проблемами педагогічної діагностики спонукало студентів до наукового пошуку, сприяло розвитку дослідницьких умінь і навичок, творчого і логічного мислення, формуванню самостійності та зацікавленості діагностичною діяльністю.

Таким чином, основні підходи до підготовки вчителя початкової школи до діагностичної діяльності підтвердили свою дієвість упродовж усього періоду навчання у вищому навчальному закладі. Запропонована поетапність враховувала логіку вивчення психолого-педагогічних, фахових дисциплін, проходження педагогічної практики, науково-дослідної роботи уможливила

передбачення взаємозв'язку і взаємозумовленості не лише самих етапів, а й основних функціональних завдань професійної підготовки.

Література

1. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів : навч. посіб. / В. І. Бондар. – К. : Вересень, 1996. – 122 с.
2. Мартиненко С. М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи : навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко. – К. : КУ імені Бориса Грінченка, 2010. – 264 с.
3. Мороз О. Г. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. / О. Г. Мороз. – К., 2003. – 90 с.
4. Пехота О. М. Психолого-педагогічні основи індивідуально-орієнтованої підготовки майбутнього вчителя / О. М. Пехота // Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект : монографія / за ред. Н. Г. Нікало. – К. : ВПОЛ, 1999. – С. 213–235.
5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти / О. Я. Савченко. – К. : СПД "Цудзиневич Т. І.", 2007. – 204 с.
6. Семиченко В. А. Психологічна структура педагогічної діяльності : навч. посіб. : в 2 ч. / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. – К. : ВДЦ "Київський університет", 2000. – 217 с.
7. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навч. посіб. / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.